

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS NEKILNOJAMO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS
ĮSTATYMO NR. I-733 5 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS KILNOJAMŲJŲ KULTŪROS VERTYBIŲ APSAUGOS ĮSTATYMO NR.
I-1179 4 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. sausio 10 d. positarimo (protokolo Nr. 2, 5 klausimas) 1 punktu pritarta Ūkio ministerijos pateiktam Valstybės įmonių pertvarkos priemonių planui, kurio 7 punktu numatyta priemonė atsakingam vykdytojui Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai pertvarkyti valstybės įmonę „Lietuvos paminklai“ į biudžetinę įstaigą. Tam tikslui pasiekti yra numatytos kelios priemonės, viena iš kurių – parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 5 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo Nr. I-1179 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projektus (toliau – įstatymų projektai).

Įstatymų projektų tikslas – sudaryti sąlygas pertvarkyti valstybės įmonę „Lietuvos paminklai“ į biudžetinę įstaigą, o Kultūros ministerijai įgyvendinti pertvarkyto į biudžetinę įstaigą juridinio asmens savininko teises ir pareigas, ir taip užtikrinti kasmet Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos (toliau – KPD) rengtų paveldotvarkos programų ar jų dalių realizavimo tęstinumą, kad nenukentėtų viešas interesus sklandžiai ir kokybiškai organizuojant/įgyvendinant minėtų programų lėšomis finansuojamų valstybės saugomų kultūros paveldo objektų, įskaitant bažnytinį paveldą, tvarkybos darbus, atliekant su jais susijusias projektavimo, inžinierines ir tvarkomų objektų techninės priežiūros paslaugas, taip pat rengiant nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiųjų teritorijų planavimo dokumentus, užsakant kultūros paveldo objektų ženklimą ir kitas paslaugas.

Labai svarbu užtikrinti ir kitų darbų, susijusių su jau minėtų programų lėšomis finansuojamų į Kultūros vertybių registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių, ir dailės vertybių, esančių nekilnojamojo kultūros paveldo statinio vertingosiomis savybėmis, (toliau – dailės vertybės), tyrimu, konservavimu, restauravimu, apsaugos priemonių įrengimo darbų, atliekant su jais susijusias projektavimo ir restauruojamų dailės vertybių techninės priežiūros paslaugas tęstinumą.

Visus šiuos darbus ar paslaugas KPD pavedimu jau 10 metų atlieka valstybės įmonė „Lietuvos paminklai“.

Pasikeitus valstybės įmonės „Lietuvos paminklai“ juridiniam statusui turėtų būti užtikrinamas valstybei svarbių funkcijų vykdymo tęstinumas.

Ypač svarbi aplinkybė, kad bus praplėsta biudžetinės įstaigos veiklos kryptis, suteikianti pagrindą Kultūros ministerijai, valdančiai valstybės investicijas kultūros srityje pavesti valstybės investicijų projektų, kuriuos dabar įgyvendina jos reguliavimo srityje esančios biudžetinės įstaigos, centralizuotą įgyvendinimą po pertvarkymo įsteigta biudžetinei įstaigai. Tai leis sudaryti sąlygas efektyvesniam valstybės investicinių lėšų panaudojimui, investicijų projektų administravimo kaštų sumažinimui. Svarbu pažymėti, kad šiuo metu valstybės įmonė „Lietuvos paminklai“ tokių veiklų nevykdo, o KPD nekoordinuoja investicijų projektų kultūros srityje klausimų.

Esamas investicinių projektų įgyvendinimo modelis biudžetinėse kultūros srities įstaigose dažnai komplikuojasi vien dėl nepakankamos patirties statybų srityje, todėl būtina pasinaudoti valstybės įmonės „Lietuvos paminklai“ sukaupta patirtimi, pasitelkiant jos specialistų kompetenciją ir įdirbį, taip užtikrinant efektyvesnį valstybės investicinių lėšų panaudojimą. Kultūros ministerija ketina pavesti pertvarkytai biudžetinei įstaigai organizuoti:

a) investicijų projektų, kuriuos dabar įgyvendina Kultūros ministerijos reguliavimo srityje esančios biudžetinės įstaigos, įgyvendinimą;

b) kultūros paveldo objektų ir kilnojamųjų kultūros vertybių tvarkybos darbų įgyvendinimą pagal kultūros ministro patvirtintas programas.

Taip pat numatoma šiai biudžetinei įstaigai valdyti kultūros ministro valdymo srities įstaigų naudojamą kultūros paskirties nekilnojamąjį turtą, įtvirtinti galimybę pavesti kultūros ministro valdymo srities įstaigų aprūpinimą ilgalaikiu turtu pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar kultūros ministro patvirtintas programas.

Numatomi pokyčiai galimi vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimo Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“ 1.5.2 papunkčiu, nes juo kultūros ministrui pavesta valdymo sritis – kultūros paveldo apsauga. Vadovaujantis Kultūros ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 1469 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo“, 1 punktu ir 8.4 papunkčiu, ministerija formuoja valstybės politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, o įstatymų nustatytais atvejais – ją įgyvendina kultūros ministrui pavestose valdymo srityse, tarp jų ir kultūros paveldo apsaugos srityje.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Vyriausybė 2018 m. sausio 10 d. pasitarime 5 klausimu priėmė sprendimus dėl valstybės įmonės „Lietuvos paminklai“ pertvarkymo į biudžetinę įstaigą ir numatė jų įgyvendinimui reikiamus veiksmus.

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2018 m. kovo 14 d. įsakymu Nr. IV-290 „Dėl darbo grupės sudarymo valstybės įmonės „Lietuvos paminklai“ pertvarkos veiksams užtikrinti“ sudarytos darbo grupės nariai, o apibendrinio Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Teisės ir žmogiškųjų išteklių skyriaus vyresnioji patarėja Sigutė Pučienė (el. p. sigute.puciene@lrkm.lt; tel. 8 608 45 972).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose teisiniai santykiai.

Galiojančio Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 straipsnio 9 dalyje yra įtvirtinta, kad KPD yra apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės tarnybos bei teritoriniai padaliniai; šio straipsnio 10 dalies 3 punkte numatyta, kad KPD naudoja nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės programoms skirtas valstybės biudžeto lėšas, 4 punkte numatyta, kad KPD ne tik rengia paveldotvarkos programas, bet ir gali paveldotvarkos programų ar jų dalių įgyvendinimą pavesti ne tik pavaldžioms įstaigoms, bet ir įmonėms ir organizacijoms. Šio įstatymo 5 straipsnio 10 dalies 8 punkte numatyta, kad KPD teikia Valstybinei kultūros paveldo komisijai paveldotvarkos programų vykdymo ataskaitas, o 15 punkte, kad administruoja kultūros paveldo objektų tvarkybą.

Galiojančio Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 7 punkte įtvirtinta, kad KPD finansuoja kultūrinę vertę turinčių kilnojamųjų daiktų įrašymą į Kultūros vertybių registrą, į Kultūros vertybių registrą įrašytų dailės vertybių vertingųjų savybių tyrimus, konservavimą, restauravimą, apsaugos priemonių įrengimą ir pažinimo sklaidą iš KPD skiriamų valstybės biudžeto asignavimų, o šių darbų ar jų dalių įgyvendinimą KPD gali pavesti pavaldžioms įstaigoms, įmonėms ir organizacijoms.

KPD teisė pavesti programų ar jų dalių įgyvendinimą ar numatytų darbų ar jų dalių įgyvendinimą aptariamuose galiojančiuose įstatymuose yra numatyta ne tik pavaldžioms įstaigoms ir įmonėms, bet ir organizacijoms. Pavaldi KPD yra valstybės įmonė „Lietuvos paminklai“, kurios savininko teisės ir pareigos, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 27 d. nutarimo Nr. 241 „Dėl uždarosios akcinės bendrovės „Lietuvos paminklai“ pertvarkymo“ 2 punktu, jis yra įgaliotas įgyvendinti ir biudžetinę įstaigą Kultūros paveldo centras, veikiantis pagal nuostatus, patvirtintus KPD direktoriaus 2006 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. I-003 „Dėl Kultūros paveldo centro nuostatų patvirtinimo“. Šios įstaigos savininko teisės ir pareigos taip pat įgyvendina KPD.

Aptariamuose dviejuose galiojančiuose įstatymuose paveldotvarkos programų ar jų dalių įgyvendinimą ar numatytų darbų ar jų dalių įgyvendinimą KPD paveda vykdyti tik valstybės įmonei „Lietuvos paminklai“ ar biudžetinei įstaigai Kultūros paveldo centrui, tačiau jokioms

organizacijoms pavedimai nebuvo ir nėra duodami, tad ši nuostata yra neveikianti, todėl ir siūloma keisti.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Pirmuoju įstatymo projektu patikslinamos šios Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 straipsnio nuostatos:

- 2 dalyje keistinas žodis „institucijas“ į „įstaigas“, patikslinamos apsaugos funkcijos, papildant jas žodžiais „kultūros paveldo“;

- 9 dalyje (antrame sakinyje) atsisakoma KPD struktūroje paveldotvarkos padalinio;

- 10 dalies 3 punkte numatoma, kad KPD nebegalės naudoti paveldotvarkos programai skirtų valstybės biudžeto lėšų;

- 10 dalies 4 punkte numatoma, kad KPD nebeorganizuos paveldotvarkos programų įgyvendinimo, taip pat neturės teisės pavesti šių programų ar jų dalių įgyvendinimą biudžetinėms įstaigoms, kurių savininko teises ir pareigas jis įgyvendina. Atsisakoma teisės nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos ir kontrolės programų ar jų dalių įgyvendinimą pavesti pavaldžioms įmonėms ir organizacijoms;

- 10 dalies 8 punkte KPD nebelieka pareigos teikti ataskaitų dėl paveldotvarkos programų vykdymo;

- 10 dalies 15 punkte KPD lieka tik teisė dalyvauti administruojant kultūros paveldo objektų tvarkybą.

Antruoju įstatymo projektu numatoma pakeisti Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 7 punktą taip, kad KPD ir toliau liktų teisė finansuoti kultūrinę vertę turinčių kilnojamųjų daiktų įrašymą į Kultūros vertybių registrą, į Kultūros vertybių registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių, taip pat vertybės, kuri yra viena iš nekilnojamojo kultūros paveldo statinio vertingųjų savybių, tyrimus, konservavimą, restauravimą, apsaugos priemonių įrengimą ir pažinimo sklaidą iš Kultūros paveldo departamentui skiriamų valstybės biudžeto asignavimų, bet šių darbų ar jų dalių įgyvendinimą KPD galės pavesti tik biudžetinėms įstaigoms, kurių savininko teises ir pareigas jis įgyvendina. Taigi nelieka teisės tų darbų ar jų dalių įgyvendinimą pavesti įmonėms ir organizacijoms.

Priėmus šiuos abu įstatymų projektus būtų užtikrintas dešimt metų vykdomo valstybės ir valstybės įmonės bendradarbiavimo modelio, leidžiančio iki šiol KPD įgyvendinamų paveldotvarkos ir kitų, su kultūros paveldo išsaugojimu susijusių, programų bei į Kultūros vertybių registrą įrašytų dailės vertybių konservavimo, restauravimo, apsaugos priemonių įrengimo darbų ar jų dalių vykdymą pavesti biudžetinei įstaigai tęstinumas, t. y., KPD ir toliau rengs kultūros ministro tvirtinamus paveldotvarkos programų projektus, tačiau paveldotvarkos programas įgyvendins pertvarkyta biudžetinė įstaiga, kuriai paveldotvarkos programas įgyvendinti paves Kultūros ministerija, bet ne KPD.

KPD lieka teisė dalyvauti administruojant kultūros paveldo objektų tvarkybą, t.y. KPD ir toliau išduos projektavimo sąlygas tvarkybos darbų projektams rengti, tikrins parengtus projektus, išduos leidimus atlikti tvarkybos darbus, tačiau neorganizuos tvarkybos darbų, numatytų paveldotvarkos programose, atlikimo.

Kultūros ministerijai bus sudarytos sąlygos efektyvesniam valstybės investicinių lėšų panaudojimui, nes ji galės pavesti šiai po pertvarkymo įsteigta biudžetinei įstaigai valstybės investicijų projektų, kuriuos dabar įgyvendina jos reguliavimo srityje esančios biudžetinės įstaigos, įgyvendinimą.

Pertvarkyta biudžetinė įstaiga neturės viešojo administravimo įgaliojimų, vykdys tik programų įgyvendinimo veiklas pagal atskirus KM įsakymus, o biudžetinės įstaigos teisinė ir organizacinė forma atitiks Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gegužės 16 d. nutarimu Nr. 495 „Dėl viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių ir viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių įgyvendinimo veiksmų plano patvirtinimo“, nustatytus reikalavimus. Konkretios pertvarkytos biudžetinės įstaigos funkcijos bus numatytos teikiant Vyriausybei nutarimo „Dėl valstybės įmonės „Lietuvos paminklai“ pertvarkymo“ projektą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Priėmus įstatymų projektus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Įstatymų projektų priėmimas neturės poveikio kriminogeninei situacijai. Tai būtina priemonė, reikalinga palaikant ir įtvirtinant antikorpuciniu požiūriu reikšmingą kitą sprendimą – ne tik pertvarkant valstybės įmonę į biudžetinę įstaigą, bet ir Kultūros ministerijai perimant iš KPD savininko teisės ir pareigas iš pertvarkomos valstybės įmonės, nes dabartinė situacija neužtikrina priimtų šios įmonės valdymo sprendimų skaidrumo ir objektyvumo.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymų projektų priėmimas neturės neigiamo poveikio verslo sąlygoms ir jo plėtrai. Tikėtina, kad verslui tai bus naudinga, nes paslaugos bus išigyjamos rinkoje, kas paskatins konkurenciją.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus įstatymų projektus kitų įstatymų keisti nereikės.

9. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymų projektai parengti laikantis visų reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymų projektuose nėra įtvirtintų naujų sąvokų ir jas įvardijančių terminų, kurie turėtų būti įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis bei Europos Sąjungos teisės aktams.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymams įgyvendinti iki 2019 m. sausio 1 d. reikės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą ir pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 665 „Dėl valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo“ 1 priedo „Valstybės valdomų įmonių priskyrimas grupėms pagal nustatytus tikslus“ 94 punktą, taip pat turės būti parengtas ir pateiktas Vyriausybei tvirtinti Vyriausybės nutarimo projektas dėl valstybės įmonės „Lietuvos paminklai“ pertvarkymo. Reikalingus Vyriausybės nutarimų projektus turės parengti Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

Turės būti parengti ir kultūros ministro įsakymais patvirtinti biudžetinės įstaigos nuostatai, struktūra, pareigybių sąrašas, patvirtinti pareigybių aprašai. Kultūros ministras turės pakeisti Nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo darbų finansavimo tvarkos aprašą, patvirtintą 2014 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. IV-524 „Dėl Nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo darbų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

KPD turės pripažinti netekusiu galios įsakymą, kuriuo patvirtinti pertvarkomos valstybės įmonės įstatai.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti.

Įstatymų įgyvendinimui reikės papildomų valstybės biudžeto lėšų. 2019 m. IV ketvirčiui reikės 305 tūkst. eurų, o kitiems kalendoriniams metams po 700 tūkst. eurų (jei įstaigoje dirbs 30 žmonių). Lėšos reikalingos biudžetinės įstaigos išlaikymui (įstaigos įregistravimui 2019 m. IV ketvirtį, darbo užmokesčiui, patalpų išlaikymui, apmokėjimui už komunalines paslaugas, prekes įstaigos reikmėms, ir kt.). Paveldo tvarkybos programų administravimui reikiamos lėšos galėtų būti perskirstomos iš KPD skiriamų programų, iš kurių pertvarkomai valstybės įmonei buvo mokamas 5 proc. administravimo mokestis, kas būtų apie 150-200 tūkst. eurų. Valstybės investicijų administravimo ir kultūros paskirties turto valdymo funkcija galėtų būti finansuojama mažinant kultūros įstaigų administravimui skirtus asignavimus, taip pat iki 2,5 proc. skiriant iš Valstybės investicijų programos lėšų, skiriamų kultūros ministro valdymo srities kultūros įstaigoms, kas sudarytų apie 500-550 tūkst. eurų.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Kitų specialistų vertinimai, rekomendacijos ar išvados šiuo klausimu nepateiktos.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*.

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą – „paveldas“; „kultūros paveldas“; „vertybės“; „programos“; „įmonė“.

Kultūros ministrė
Liana Ruokytė-Jonss

2018.07.16

